

УДК 94(477):355.1:930.1(470+571) «2022-2023»
DOI: 10.24919/2312-2595.13/55.283192

Андрій ХАРУК

доктор історичних наук, професор, професор кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів, Україна, індекс 79026 (andrij.kharuk@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3459-1657>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/AAA-2516-2020/>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57416183400>

Бібліографічний опис статті: Харук А. (2023). Як використовувати російські джерела для вивчення російсько-української війни? *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 13/55, 335–349. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283192>.

ЯК ВИКОРИСТОВУВАТИ РОСІЙСЬКІ ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ВИВЧЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ?

Анотація. У російській фаховій військовій періодиці достатньо широко висвітлюється хід російсько-української війни, публікуються численні матеріали, присвячені аналізу уроків широкомасштабного вторгнення. Ці публікації підготовлені під значним впливом офіційної ідеології та пропаганди, однак критичний їх аналіз дає підставу виокремити важливу інформацію, придатну для дослідження історії російсько-української війни. Передовсім це стосується статей журналу «Военная мысль», які використовувались, зокрема, під

© Андрій Харук, 2023

час розгляду Гостомельської операції. Низка статей цього часопису може бути використана для вивчення боїв у Південно-Західній операційній зоні та бойових дій в особливих умовах (наприклад, в урбанізованій місцевості). Проаналізовані в нашій статті матеріали висвітлюють також осмислення досвіду російсько-української війни в окремих сферах, як-от бойове застосування авіації чи військово-політична робота. **Методологічною основою** статті є критичний підхід, історіографічний аналіз у поєднанні з принципами історизму й об'єктивності. **Наукова новизна** полягає у визначенні можливостей використання публікацій російської фахової періодики для вивчення історії російсько-української війни (на етапі широкомасштабного російського вторгнення, тобто після 24 лютого 2022 р.). **Висновки.** Матеріали проаналізованого нами видання можуть бути використані у кількох аспектах: 1) аналіз підготовки РФ до широкомасштабного вторгнення в Україну, визначення впливу геополітичних і стратегічних концепцій російського військово-політичного керівництва на планування вторгнення; 2) вивчення планування і ходу окремих операцій; 3) дослідження того, як в російських джерелах аналізуються уроки війни з Україною, що дає змогу ретроспективно оцінити ефективність дій військ агресора у порівнянні з первинними планами і очікуваннями; 4) критичний розгляд зазначених публікацій дає додатковий матеріал для спростування російських фейків і спотворень у висвітленні російсько-української війни.

Ключові слова: збройна агресія Російської Федерації проти України, широкомасштабне вторгнення російських військ в Україну, Збройні Сили Російської Федерації, бойовий досвід, історіографія.

Andrij KHARUK

Doctor of Historical Sciences (Dr. Hab. in History), Professor, Professor of Department of the Humanitarian Studies, Hetman Petro Sahaydachny National Army Academy, Heroiv Maidanu str., 32, Lviv, Ukraine, postal code 79026, (andrij.kharuk@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3459-1657>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/AAA-2516-2020/>

Scopus ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57416183400>

To cite this article: Kharuk A. (2023). Yak vykorystovuvaty rosiiski dzherela dlia vyvchennia rosiisko-ukrainskoi viiny? [How to use Russian sources to study : the Russian-Ukrainian war?]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 13/55, 335–349.*
doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.13/55.283192>. [in Ukraine].

HOW TO USE RUSSIAN SOURCES TO STUDY THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR?

Abstract. *The course of the Russian-Ukrainian war is sufficiently widely covered in Russian specialized military periodicals, and numerous materials devoted to the analysis of the lessons of the large-scale invasion are published. These publications were prepared under the significant influence of official ideology and propaganda, but their critical analysis allows us to single out important information suitable for researching the history of the Russian-Ukrainian war. First of all, this concerns the articles of the magazine «Voennaya mysl». They were used, in particular, during the consideration of the Gostomel operation. A number of articles in this journal can be used to study battles in the South-West operational zone and combat operations in special conditions (for example, in an urbanized area). The materials analyzed in our article also illuminate the understanding of the experience of the Russian-Ukrainian war in certain areas, such as the combat use of aviation or military-political work. **The methodological basis** of the article is a critical approach,*

historiographical analysis combined with the principles of historicism and objectivity. The scientific novelty consists in determining the possibilities of using the publications of Russian specialists to study the history of the Russian-Ukrainian war (at the stage of a large-scale Russian invasion, i.e. after February 24, 2022). Conclusions. The materials of the publication analyzed by us can be used in several aspects: 1) analysis of the preparation of the Russian Federation for a large-scale invasion of Ukraine, determination of the influence of the geopolitical and strategic concepts of the Russian military-political leadership on the planning of the invasion; 2) study of the planning and course of individual operations; 3) a study of how the lessons of the war with Ukraine are analyzed in Russian sources, which makes it possible to retrospectively assess the effectiveness of the actions of the aggressor's troops in relation to the initial plans and expectations; 4) a critical review of these publications provides additional material for refuting Russian fakes and distortions in the coverage of the Russian-Ukrainian war.

Key words: *armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, large-scale invasion of Russian troops into Ukraine, Armed Forces of the Russian Federation, combat experience, historiography.*

Постановка проблеми. «Той, хто знає ворога й себе, ніколи не програє війни» (цит. за Мистецтво війни Сунь-дзи, 2014, с. 112) – аксіома ця відома полководцям з давніх-давен, а вперше була висловлена задовго до Різдва Христового китайським стратегом Сунь-цзи. Не втрачає вона актуальності й нині. Для перемоги над російським агресором нам необхідно вивчити його, зрозуміти логіку дій на полі бою. А цього неможливо досягти, не звертаючись до російських джерел. Вибір їх позірно дуже широкий, однак далеко не всі годяться для використання в історичних дослідженнях. Причина цього очевидна: російські публікації в більшості своїй подають дійсність у спотвореному й викривленому вигляді. Вони становлять інтерес для фахівців, які вивчають пропаганду і вплив її на масову свідомість, але аж ніяк не для істориків, які досліджують хід війни. А ось фахові військові видання (підкреслимо – деякі, не всі) заслуговують на увагу, бо в їхніх

публікаціях під нашаруванням пропагандистських штампів і гасел можна знайти певну корисну для нас інформацію.

Аналіз останніх досліджень. Проблема висвітлення у зарубіжних військових публікаціях подій російсько-української війни після початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну вже знайшла певне відображення у працях вітчизняних істориків. Однак досі аналізувалися переважно роботи західних авторів – наприклад, польських (Скорич & Харук, 2022) чи італійських (Харук & Скорич, 2023). Російські ж публікації під цим кутом ще не розглядались.

Мета та завдання дослідження. Проаналізувати висвітлення подій російсько-української війни після початку широкомасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. в російській військовій періодиці. Оцінити доцільність використання цих публікацій під час дослідження історії російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю інформаційного поля Російської Федерації є наявність потужного централізованого державного військового видавництва «Красная звезда». Переважна більшість видань, які виходять у ньому – газета «Красная звезда», журнали «Российское военное обозрение», «Зарубежное военное обозрение», «Воин России», «Армейский сборник» та ін. – є суто пропагандистськими, спрямованими на ідеологічну індоктринацію читачів. Деяко осторонь стоїть часопис «Военная мысль», який позиціонується як щомісячний військово-теоретичний журнал з чіткою адресацією – «Для генералов, адмиралов и офицеров Вооруженных Сил Российской Федерации». При цьому він не має грифу обмеження доступу і розповсюджується вільно. З огляду на це у нашій роботі зосередили увагу саме на журналі «Военная мысль» – тим більше, що маємо вже досвід використання його матеріалів в історичних дослідженнях.

Часопис «Военная мысль» публікує дослідження з питань геополітики, воєнного мистецтва різних рівнів – від стратегічного до тактичного, управління військами (силами) та їхнього всебічного забезпечення, військового будівництва, військового навчання та виховання тощо. Вони відображають панівні в ЗС РФ погляди та концепції, а також містять аналіз бойового досвіду.

Вивчення цих публікацій допомагає зрозуміти логіку дій російських військ за різних обставин. Скажімо, низка статей журналу «Военная мысль» використовувалась для вивчення передумов і ходу російської десантної операції в Гостомелі (Харук, 2022, с. 140–141). А. Зеленов у роботі, обублікованій за кілька місяців до початку широкомасштабного вторгнення, підкреслював, що взаємодія десантників з гелікоптерами під час захоплення і знищення ворожих об'єктів передбачена лише на етапі виконання найближчого завдання десанту і чітко регламентована в часі: від 40 хвилин до 1,5 години (Зеленов, 2021, с. 28–29). І саме так розгортались дії під час операції в Гостомелі: майже одразу після висадки десантники лишилися без підтримки з боку штурмових гелікоптерів. В іншій статті російські автори підкреслювали, що суттєвим недоліком є відсутність у десантно-штурмових з'єднаннях штатних гелікоптерів. На цьому тлі навіть висловлювалась думка про недоцільність проведення великомасштабних десантно-штурмових операцій через проблематичність в сучасних умовах завоювання і утримання панування у повітрі (Урюпин & Таненя, 2021, с. 25). Виходячи з цього, стає зрозумілою одна з причин невдачі операції із захоплення Гостомельського аеродрому – адже фактично десантно-штурмова операція росіян провалилась, і їм вдалось здобути аеродром тільки наземним ударом, але до того часу його злітно-посадкова смуга була виведена з ладу (Харук, 2022, с. 147). Характерно, що досвід Гостомельської операції вивчається і росіянами – в травні 2023 р. в часописі «Военная мысль» опубліковано статтю, автори якої наголошують на необхідності перегляду підходів до застосування тактичних повітряних десантів (Дынник & Вдовин, 2023). Підкреслюється нагальна потреба перегляду вимог до складу тактичного повітряного десанту, норм виділення гелікоптерів, побудови бойових порядків, розподілу засобів ураження, змісту і способів виконання бойових завдань. Автори вказують, що чинні норми завантаження транспортних гелікоптерів можуть призвести до значних втрат під час перельоту, зумовлених обмеженими можливостями виявлення і придушення засобів ППО противника, насамперед переносних зенітно-ракетних комплексів (Дынник & Вдовин, 2023, с. 77–78). Безперечно, ці тези стали наслідком

втратах, яких зазнали росіяни під час проведення десантних операцій на початку широкомасштабного вторгнення.

Дослідникам можна рекомендувати низку інших статей, які будуть корисними для аналізу бойових дій в інших операціях російсько-української війни. Зокрема, для дослідження ходу боїв у Південно-Західній операційній зоні (насамперед на Херсонському і Миколаївському напрямках) стануть у нагоді стаття В. Соколова та А. Харжавіна. Перша з них присвячена загальним засадам застосування військ на приморських напрямках (Соколов & Харжавин, 2022a). У другій ці засади конкретизуються у цілісну концепцію (Соколов & Харжавин, 2022b).

Важливою особливістю російсько-української війни є те, що бойові дії часто відбуваються в урбанізованих районах. Оборона Маріуполя і Бахмута, бої в Мар'їнці та Авдіївці – все це типові міські бої, ведення яких має суттєві відмінності порівняно з битвами в незабудованій місцевості. Для вивчення підходів російського військового командування до такого роду операцій корисним буде ознайомлення зі статтею, присвяченою застосуванню артилерії в урбанізованому районі (Зорин, Зинатуллин & Берендеев, 2022). Автори її підкреслюють низку особливостей, які впливають на таке застосування: збільшення часу на підготовку пропозицій застосування артилерії, зумовлене складною структурою і різноманітністю планування населених пунктів; необхідність більшої самостійності дій артилерії у зв'язку з вогнищевим характером боїв у місті; ведення боїв на близьких відстанях, що вимагає особливої уваги для недопущення ураження власних військ; утруднення маневру через руйнування і завали тощо (Зорин, Зинатуллин & Берендеев, 2022, с. 36). Назагал же тема боїв в урбанізованому просторі виявилась для росіян надзвичайно актуальною. Услід за згаданою статтею був опублікований матеріал, присвячений оборонним боям у місті (Божедомов & Левченко, 2022). Автори підкреслюють, що «ведення напружених бойових дій в умовах щільної міської забудови і у великих населених пунктах стає об'єктивною реальністю сучасних воєнних конфліктів» [тут і далі переклад з рос. мій – А. Харук] (Божедомов & Левченко, 2022, с. 70). І хоч стаття побудована на аналізі досвіду бойових дій в

Чечні, саме він був покладений в основу статутів та настанов, якими керуються російські війська під час вторгнення в Україну. Опис засад бойових дій у місті та конкретних тактичних прийомів, наведених в цитованій статті, може допомогти нашим історикам під час аналізу багатьох епізодів російсько-української війни.

Поряд зі статтями, присвяченими конкретним аспектам ведення бойових дій, історикам доцільно звернути увагу і на матеріали про загальні питання ведення війни. На нашу думку, в цій групі варто виділити роботу Ю. Криницького та В. Чеховського, в якій розглянуті питання сфер збройної боротьби та театрів воєнних дій (Криницький & Чеховский, 2022). Дослідники розкривають сучасне визначення театру воєнних дій (ТВД), розглядають схожість і відмінність між різними ТВД (Криницький & Чеховский, 2022, с. 25–27). Знайомство з цими теоретичними положеннями дає можливість чіткіше зрозуміти суть поділу сил агресора на окремі угруповання, специфіку їхньої оперативної і бойової побудови. Це розуміння необхідне для дослідження історії російсько-української війни на оперативному, а особливо – на стратегічному рівнях.

З кінця 2022 – початку 2023 р. на сторінках журналу «Военная мысль» дедалі виразніше артикулюються мотиви врахування досвіду «спеціальної воєнної операції» – як в російському офіційному лексиконі називають агресію проти України. Досвід цей вивчається на різних рівнях – від геополітики і стратегії до тактики. Скажімо, в статті Л. Пруднікова та А. Кузьменка піднімається питання реагування на економічні санкції, дипломатичний та інформаційний тиск з боку демократичних країн, викликані російською агресією (Прудников & Кузьменко, с. 15). Досить цікавою і показовою є стаття В. Корепанова та В. Шумова, присвячена моделюванню воєнних дій. Власне, для істориків інтерес становить не математичний апарат, використаний авторами статті, а деякі висновки. На основі своєї методики російські автори зробили розрахунки стійкості регіонів в складі України станом на 2013 р. Показово, що у цьому переліку немає АР Крим. Найменші шанси залишитись у складі України мали, за їхніми розрахунками, Донецька, Луганська, Одеська та Харківська області, найвищі – Івано-Франківська,

Тернопільська, Львівська та Рівненська (Корепанов & Шумов, 2023, с. 39–40). Це є досить показовим свідченням намагання російських агресорів підвести математичну базу під свої загарбницькі плани. Саме найменш стійкі з точки зору росіян регіони у 2014 р. зазнали гібридної атаки з боку РФ.

Дуже цікаві висновки щодо застосування російської авіації в агресії проти України сформульовані у статті, опублікованій в лютовому числі часопису «Военная мысль» за 2023 р. У вступній частині автори констатують, що російська далекосяжна і оперативно-тактична авіація завдала низку масованих і групових авіаційних ударів по критичних елементах інфраструктури України із застосуванням крилатих ракет Х-101, Х-22, Х-32, Х-35У, гіперзвукових ракет «Кинджал», керованих ракет збільшеної дальності Х-59. Завдавались множинні удари БПЛА великої дальності «Герань-2» (тобто, іранських «Шахед-136»), а для придушення протиповітряної оборони літаки Су-30СМ і Су-35С використовували протирадіолокаційні ракети Х-31ПМ і Х-58УКШК (Ермолин, Зубов & Фомин, 2023, с. 18–19). А ось висновки значною мірою дисонують з ура-патріотичним тоном вступу. Чого варта хоча б така сентенція: «Ударна авіація практично не виконує завдань в оперативній глибині військ противника зі знищення об'єктів комунікацій [...], хоча ще 28 лютого 2022 р. Міністерство оборони Російської Федерації повідомило, що російська авіація завоювала панування в повітрі на території України» (Ермолин, Зубов & Фомин, 2023, с. 25). Автори підкреслюють, що бойові дії російсько-української війни (звісно, вони цей термін не використовують, вживаючи натомість евфемізм «спеціальна военная операция») мають яскраво виражений загальновійськовий характер. Особливу роль при цьому відіграють великокаліберна артилерія та реактивні системи залпового вогню. Авіація ж виконує допоміжну роль. Російські дослідники досить детально розписують коло завдань, яке виконує кожен рід бойової авіації, однак ми заглиблюватись у це зараз не будемо, відсилаючи зацікавлених до цитованої статті. Зупинимось лише на кількох тезах, які, на нашу думку, є важливими для вивчення застосування російської авіації. Автори підкреслюють дуже обмежене застосування російських засобів повітряної і космічної розвідки, особливо щодо виявлення

рухомих об'єктів і переміщень українських військ. Це суттєво обмежує можливості ударної авіації із завдання ударів по таких об'єктах в режимі реального часу. Далі вони з подивом відзначають: «Виявилось, що навіть за умов панування в повітрі ударна авіація не може у повну силу виконувати завдання ані на передньому краї, ані, тим більше, в глибині оборони противника, поки він використовує навіть обмежену кількість засобів ППО, отримуючи повномасштабну розвідувальну інформацію і цілевказання від систем радіолокаційного дозору і спостереження, засобів повітряної і космічної розвідки країн НАТО» (Ермолин, Зубов & Фомин, 2023, с. 25–26). Також дослідники підкреслюють безпрецедентно масове застосування БПЛА різних класів, які в російсько-українській війні домінують над пілотованою авіацією у розв'язанні завдань повітряної розвідки і цілевказання і все ширше використовуються для ударів по наземних (надводних) цілях.

Ще однією сферою військової діяльності, яка, на думку російських фахівців, має зазнати реформування з урахуванням уроків «специальной военной операции», є військово-політична робота (ВПР). Цьому присвячена стаття О. Тукмакова (Тукмаков, 2023). Аналізуючи причини доволі низької ефективності ВПР, автор відзначає недостатню професійно-посадову підготовленість керівників цієї роботи, шаблонні підходи і формалізм під час її проведення, а також неврахування досвіду організації ВПР під час інтервенції в Сирії та операції з підтримання миру в Нагірному Карабасі (Тукмаков, 2023, с. 26). Говорячи про агресію проти України, О. Тукмаков досить детально перераховує найбільш вдалі, на його думку, форми організації заходів ВПР (Тукмаков, 2023, с. 43–44). З іншого боку, автор нарікає, що «за умов швидкого ухвалення рішення про проведення СВО заходи військово-політичної пропаганди і агітації з особовим складом з перебудови з мирного на військовий лад не були проведені [...] наявні дані оцінки військово-політичної обстановки на Україні не повною мірою відповідали дійсності. Місцеві мешканці російськомовних областей замість квітів і короваїв, як ми очікували, зустріли тилові колони наших військ громадянським спротивом [...] відомості про морально-психологічний стан особового складу збройних сил України

виявились некоректними. Очікування неготовності їх до збройного спротиву і масової здачі в полон не виправдались» (Тукмаков, 2023, с. 47–48). Назагал ця стаття може слугувати не лише для вивчення особливостей інформаційно-психологічного забезпечення російських військ під час агресії проти України, але й для аналізу особливостей підготовки повномасштабного російського вторгнення. Планування його відбувалось, виходячи з ідеологічних, ба, навіть міфологічних настанов, які часто не мали нічого спільного з реальністю – що й підтверджує стаття О. Тукмакова.

Зрозуміло, що редакційна політика часопису «Военная мысль» як видання міністерства оборони РФ не може відрізнятись від офіційної лінії російського військово-політичного керівництва. Цим зумовлене спотворення дійсності в статтях, опублікованих у часописі. Чого варте, хоча б, твердження, що США і НАТО розпочали в Україні проксі-війну проти РФ у формі «зовнішньої протидії спеціальній військовій операції з демілітаризації і денацифікації України» (Бартош, 2023, с. 73). Тому українським дослідникам, звертаючись до матеріалів цього часопису, безумовно, треба застосовувати критичний підхід.

Можливості використання матеріалів російської фахової періодики для вивчення російсько-української війни не вичерпуються лише часописом «Военная мысль». Це продемонстрували, наприклад, Р. Гула та І. Передерій в роботі, присвяченій трансформації процесів морально-психологічного забезпечення російської армії в контексті підготовки до збройного вторгнення в Україну (Гула & Передерій, 2022). Ми ж відзначимо, що матеріали проаналізованого нами видання можуть бути використані у кількох аспектах. Перший з них – це аналіз підготовки РФ до широкомасштабного вторгнення в Україну, визначення впливу геополітичних і стратегічних концепцій російського військово-політичного керівництва на планування вторгнення. Другий – вивчення планування і ходу окремих операцій (як це було проілюстровано на прикладі десанту на Гостомель). Третій – дослідження того, як у російських джерелах аналізуються уроки війни з Україною, що дає змогу ретроспективно оцінити ефективність дій військ агресора у порівнянні з первинними планами і очікуваннями.

Нарешті критичний розгляд зазначених публікацій дає додатковий матеріал для спростування російських фейків і спотворень у висвітленні російсько-української війни.

Джерела та література

- Бартош, А.А.** (2023). Прокси-война как определяющий фактор военных конфликтов XXI века. *Военная мысль*, 5, 61–74.
- Божедомов, Б.А. & Левченко, Т.Г.** (2022). Оборонительные бои в городе: факторы успеха по опыту вооруженного конфликта на Северном Кавказе. *Военная мысль*, 7, 58–70.
- Гула, Р. & Передерій, І.** (2022). Трансформація процесів морально-психологічного забезпечення російської армії в контексті підготовки до збройного вторгнення в Україну (2013 – початок 2022 рр.). *Український історичний журнал*, 4, 116–128. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.116>
- Дынник, А.В. & Вдовин, А.В.** (2023). Применение тактических воздушных десантов в современных конфликтах: проблемы и пути их решения. *Военная мысль*, 5, 75–84.
- Ермолин, О.В, Зубов, Н.П. & Фомин, М.В.** (2023). Применение ударной авиации Воздушно-космических сил в военных конфликтах будущего. *Военная мысль*, 2, 17–27.
- Зеленов, А.В.** (2021). Десантно-штурмовые действия в современном военном конфликте и перспектива их развития. *Военная мысль*, 6, 28–33.
- Зорин, С.В., Зинатуллин, Р.Ф. & Берендеев, М.П.** (2022). Боевые действия артиллерии общевойскового формирования в урбанизированном районе. *Военная мысль*, 6, 31–36.
- Корепанов, В.О. & Шумов, В.В.** (2023). Моделирование военных, боевых и специальных действий. *Военная мысль*, 1, 28–41.
- Криницкий, Ю.В. & Чеховский, В.Г.** (2022). Сферы вооруженной борьбы и театры военных действий. *Военная мысль*, 9, 21–28.
- Мистецтво війни Сунь-дзи (Сунь-дзи бінфа). Пер. з давньокитайської С.П. Лесняка (2014). *Китаєзнавчі дослідження*, 1–2, 108–125.
- Прудников, Л.А. & Кузьменко, А.В.** (2023). Применение невоенных мер в интересах обеспечения военной безопасности России. *Военная мысль*, 1, 6–18.
- Скорич, Л.В. & Харук, Д.А.** (2022). Висвітлення повномасштабної російської агресії проти України у військовій періодиці Польщі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Історичні науки*, 4/33, 272–277. doi: <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2022/4.41>

- Соколов, В.Н. & Харжавин, А.В.** (2022а). Закономерности и принципы оперативного применения формирований войск и сил на приморских направлениях Российской Федерации. *Военная мысль*, 5, 32–45.
- Соколов, В.Н. & Харжавин, А.В.** (2022b). Концепция применения формирований войск и сил на приморских операционных направлениях Российской Федерации. *Военная мысль*, 8, 15–26.
- Тукмаков, О.Г.** (2023). Основные направления совершенствования военно-политической работы при подготовке операций. *Военная мысль*, 2, 38–48.
- Урюпин, В.Н. & Таненя, О.С.** (2021). Десантно-штурмовые действия на вертолетах как основной способ выполнения боевых задач тактическими воздушными десантами. *Военная мысль*, 7, 25–34.
- Харук, А.** (2022). Оборона Гостомельського та Васильківського аеродромів: спроба реконструкції подій. *Український історичний журнал*, 4, 139–147. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.139>
- Харук, А.І. & Скорич, Л.В.** (2023). Військова періодика Італії про російську агресію проти України. *Військово-науковий вісник*, 39, 90–101. doi: <https://doi.org/10.33577/2313-5603.39.2023.90-101>

References

- Bartosh, A.A.** (2023). Proksi-vojna kak opredelajushhij faktor voennyh konfliktov XXI veka [Proxy war as a determining factor of military conflicts of the 21st century]. *Voennaja mysl – Military thought*, 5, 61–74 [in Russian].
- Bozhedomov, B.A. & Levchenko, T.G.** (2022). Obroitelnye boi v gorode: faktory uspeha po opytu vooruzhennogo konflikta na Severnom Kavkaze [Defensive battles in the city: success factors based on the experience of the armed conflict in the North Caucasus]. *Voennaja mysl – Military thought*, 7, 58–70 [in Russian].
- Dynnik, A.V. & Vdovin, A.V.** (2023). Primenenie takticheskikh vozдушnyh desantov v sovremennyh konfliktah: problemy i puti ih reshenija [The use of tactical airborne assault forces in modern conflicts: problems and ways to solve them]. *Voennaja mysl – Military thought*, 5, 75–84 [in Russian].
- Ermolin, O.V, Zubov, N.P. & Fomin, M.V.** (2023). Primenenie udarnoj aviacii Vozдушno-kosmicheskikh sil v voennyh konfliktah budushhego [The use of strike aviation of the Aerospace Forces in military conflicts of the future]. *Voennaja mysl – Military thought*, 2, 17–27 [in Russian].

- Hula, R. & Perederii, I.** (2022). Transformatsiia protsesiv moralno-psykholohichnoho zabezpechennia rosiiskoi armii v konteksti pidhotovky do zbroinoho vtornhennia v Ukrainu (2013 – pochatok 2022 rr.) [Transformation of Moral and Psychological Provision Processes of the Russian Army in the Context of Preparation Armed Invasion in Ukraine (2013 – Beginning 2022)]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian historical magazine*, 4, 116–128. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.116>
- Kharuk, A.** (2022). Oborona Hostomelskoho i Vasytkivskoho aerodromiv: sprobа rekonstruktсии podii [Defence of Hostomel and Vasytkiv Airfields: An Attempt to Reconstruct Events]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian historical magazine*, 4, 139–147. doi: <https://doi.org/10.15407/uhj2022.04.139> [in Ukrainian].
- Kharuk, A.I. & Skorych, L.V.** (2023). Viiskova periodyka Italiі pro rosiisku ahresiiu proty Ukrainy [Military Periodicals of Italy About Russian Aggression Against Ukraine]. *Viiskovo-naukovyi visnyk – Military-scientific bulletin*, 39, 90–101. doi: <https://doi.org/10.33577/2313-5603.39.2023.90-101> [in Ukrainian].
- Korepanov, V.O. & Shumov, V.V.** (2023). Modelirovanie voennyh, boevykh i special'nykh dejstvii [Simulation of military, combat and special operations]. *Voennaja mysl – Military thought*, 1, 28–41 [in Russian].
- Krinickij, Ju.V. & Chehovskij, V.G.** (2022). Sfery vooruzhennoj borby i teatry voennykh dejstvii [Spheres of armed struggle and theaters of operations]. *Voennaja mysl – Military thought*, 9, 21–28 [in Russian].
- Mystetstvo viiny Sun-dzy (Sun-dzy binfa) [Sun Tzu's Art of War (Sun Tzu Binfa)]. Per. z davnokytaiskoi S.P. Lesniaka (2014). *Kytaieznavchi doslidzhennia – Chinese studies*, 1–2, 108–125 [in Ukrainian].
- Prudnikov, L.A. & Kuzmenko, A.V.** (2023). Primenenie nevoennykh mer v interesah obespechenija voennoj bezopasnosti Rossii [The use of non-military measures in the interests of ensuring the military security of Russia]. *Voennaja mysl – Military thought*, 1, 6–18 [in Russian].
- Skorych, L.V. & Kharuk, D.A.** (2022). Vysvitlennia povnomasshtabnoi rosiiskoi ahresii proty Ukrainy u viiskovii periodytsi Polshchi [The Coverage of Full-Scale Russian Aggression Against Ukraine in Polish Military Periodicals]. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Serii: Istorychni nauky – Academic notes of the Tavri National University named after V.I. Vernadskyi. Series: Historical sciences*, 4/33, 272–277. doi: <https://doi.org/10.32782/2663-5984/2022/4.41> [in Ukrainian].
- Sokolov, V.N. & Harzhavin, A.V.** (2022a). Zakonomernosti i principy operativnogo primenenija formirovanij vojsk i sil na primorskih

- napravljenijah Rossijskoj Federacii [Patterns and principles of the operational use of formations of troops and forces in the coastal areas of the Russian Federation]. *Voennaja mysl – Military thought*, 5, 32–45 [in Russian].
- Sokolov, V.N. & Harzhavin, A.V.** (2022b). Koncepcija primenenija formirovanij vojsk i sil na primorskih operacionnyh napravlenijah Rossijskoj Federacii [The concept of the use of formations of troops and forces in the coastal operational areas of the Russian Federation]. *Voennaja mysl – Military thought*, 8, 15–26 [in Russian].
- Tukmakov, O.G.** (2023). Osnovnye napravlenija sovershenstvovanija voenno-politicheskoj raboty pri podgotovke operacij [Main Directions for Improving Military-Political Work in Preparing Operations]. *Voennaja mysl – Military thought*, 2, 38–48 [in Russian].
- Urjupin, V.N. & Tanenja, O.S.** (2021). Desantno-shturmovye dejstvija na vertoletah kak osnovnoj sposob vypolnenija boevyh zadach takticheskimi vozdušnymi desantami [Helicopter air assault operations as the main way to perform combat missions by tactical airborne assault forces]. *Voennaja mysl – Military thought*, 7, 25–34 [in Russian].
- Zelenov, A.V.** (2021). Desantno-shturmovye dejstvija v sovremennom voennom konflikte i perspektiva ih razvitija [Air assault operations in a modern military conflict and the prospect of their development]. *Voennaja mysl – Military thought*, 6, 28–33 [in Russian].
- Zorin, S.V., Zinatullin, R.F. & Berendeev, M.P.** (2022). Boevye dejstvija artillerii obshhevojskovogo formirovanija v urbanizirovannom rajone [Combat operations of artillery of a combined arms formation in an urbanized area]. *Voennaja mysl – Military thought*, 6, 31–36 [in Russian].

*Стаття надійшла до редакції 16.03.2023 р.
Стаття рекомендована до друку 17.04.2023 р.*